

**ACTE DE PRESENTACIÓ DEL LLIBRE *TIRANT LE BLANC*,
TRADUCCIÓ FRANCESA DE L'OBRA DE JOANOT
MARTORELL**

Dijous 27 d'abril de 2006

Institut d'Estudis Catalans

Sala Nicolau d'Olwer

19 h

- Prof. Jean-Marie Barberà, autor de la traducció
- Senyor Frantz Olivié, editor d'Anacharsis
- Benvolgudes i benvolguts col·legues
- Amigues i amics

Vivim un període en què, entre moltes altres coses, ha canviat el fenomen de la internacionalització. Sobretot en un sentit: en haver-se fet tan habitual, a causa d'una mobilitat socioeconòmica molt notable, ja no és necessari que hom surti enllà de les fronteres del seu país per a viure'n les característiques. Tothom és a tot arreu i, en conseqüència, qualsevol indret acull una diversitat de procedències geogràfiques que fins fa pocs anys era inimaginable. Per la qual cosa, la sensació de la convivència internacional cada cop és més gran i, especialment, viscuda amb més naturalitat. Això significa, al seu torn, que ha canviat també el concepte "estranger", perquè ens hem anat convertint cada vegada en menys *estranys* sigui quin sigui el territori d'origen de cadascú i sigui quin sigui l'indret on ens trobem.

Vet aquí, doncs, que és ben habitual que, particularment en les grans metròpolis del món, hom estigui immers en un contacte espectacular de

llengües i cultures ben i ben diferents. Ha quedat ja molt enrere, malgrat que cronològicament no fa pas més de quaranta anys que passava, que ens cridi l'atenció veure passejar-se per les nostres ciutats persones que pel seu aspecte extern descobrim que són forasteres. La major part de territoris han esdevingut la casa de tots.

Aquesta realitat nova comporta, si més no, dues conseqüències: primerament, l'enriquiment que suposa poder compartir l'existència amb ciutadans tan distints; segonament, la complexitat que implica, alhora, saber elaborar i aplicar la planificació adequada per a conviure en el respecte de tot i de tothom.

Per què començo amb aquesta reflexió en l'acte de presentació de la versió francesa del *Tirant lo Blanc*? Doncs perquè es tracta justament d'un treball que respon a la conveniència d'acostar a l'univers cultural literari les produccions catalanes. Una necessitat que, en consonància amb el que acabo de dir, no hem d'esperar que sigui assumida només des de fora dels Països de llengua catalana —com és el cas del llibre que avui presentem—, sinó que des de dins mateix haurem de procurar que formi part de la política habitual de projecció. Se m'acut que no és debades ni cap acte extravagant que l'IEC hagi decidit publicar des del seu si la revista *Contributions to Science*, escrita enterament en anglès.

En el cas específic de la creació literària ocorre el mateix que s'esdevé en el camp de la recerca bàsica i aplicada: un dels indicadors que es consideren més eloqüents de la seva qualitat és la internacionalització; és a dir, que hagi interessat com més nacions millor. Per als escriptors i les escriptores una de les gratificacions que més els afalaga és veure que la seva obra es trasllada de la llengua original en què ha estat escrita a unes altres; i com més i més allunyades des de tots els punts de vista, millor.

La universalització de qualsevol producció li atorga per si mateixa el segell més evident del valor objectiu i de la qualitat. Una cultura i una

llengua recloses exclusivament en el seu àmbit estricte estan amenaçades a esllanguir-se, per molt que en el seu perímetre natural visquin normalment. La internacionalització, dins i fora, com he dit abans, és ja clarament una condició per a la solidesa i la credibilitat de tot allò que qualsevol comunitat fa.

Les principals obres literàries del passat són conegudes arreu; s'han convertit en clàssiques, que també vol dir universals: *El Quixot*, la *Divina Comèdia*, etcètera.

La qualitat i la transcendència de *Tirant lo Blanc* l'han feta un clàssic. Dit altrament, el seu contingut, més enllà de la referència directa a la nostra història, interessa qualsevol altra història.

Exactament el dia 10 de juny de 1955, a Sueca, Joan Fuster escrivia en el seu dietari alguna referència al *Tirant*. Fa esment del llibre de Carles Pi Sunyer *L'aptitud econòmica de Catalunya*, el qual, en parlar de la decadència del Principat al segle XV, n'assenyala com una de les diverses causes el canvi de dinastia, en el sentit que els Trastàmara no tenien preocupació per la marina mercant. I Fuster es pregunta si la incoherència entre el bel·licisme reial i el comercialisme burgès no tingué una gran transcendència en la formació del clima que representa el *Tirant*; o si fóra excessiu suposar que Joanot Martorell volgués encarnar en el *Tirant* el contrast entre l'esforç bèl·lic, heroic, i la banalitat o manca de compensació dels resultats.

Podem veure com de la narrativa cavalleresca se'n treuen conclusions que expliquen la història general. *Tirant* és un cavaller bretó; es fa conèixer com a gran a Anglaterra; socorre l'Imperi grec contra la invasió dels turcs i mor a Constantinoble, després d'una campanya al nord d'Àfrica. Cal dir res més per a entendre l'interès universal de l'obra?

Fons i contingut foren lloats com tothom sap per Miguel de Cervantes, qui, en l'escrutini que el capellà i el barber fan de la llibreria del Quixot,

posa en boca d'aquell les conegudes paraules sobre *Tirant lo Blanc*: “Dígoos verdad, señor compadre, que por su estilo es éste el mejor libro del mundo.” És l'expressió d'un sentiment que, *mutatis mutandis*, comparteix contemporàniament l'escriptor Mario Vargas Llosa, qui ha escrit el prefaci de la traducció que presentem; així m'ho ha manifestat en l'escrit que amablement m'ha volgut enviar per a excusar la seva presència en aquest acte, en què li hauria agradat acompanyar-nos.

* * *

Vull felicitar el professor Jean-Marie Barberà per haver sabut traslladar a la llengua francesa el *Tirant lo Blanc*; li hem d'agrair que hagi contribuït així a fer més assequible aquest tresor de la nostra literatura.

Tasca àrdua la del traductor, qui s'ha de moure entre el respecte a l'obra original i les transformacions de tota mena que exigeix passar un text elaborat des d'una perspectiva lingüísticocultural concreta a una altra de diferent. Entenc que el traductor, el bon traductor, no és traïdor, sinó recreador respecte a allò que tradueix. S'ha fet intèrpret d'un producte cultural per a uns col·lectius de llengua i cultura distints de les que generen l'obra original.

L'agraïment també a l'editorial Anacharsis, per haver-se embarcat en una aventura que, no essent cavalleresca, comporta tanmateix riscos i exigeix, doncs, gosadia, valentia. Senyor Frantz Olivié, moltes gràcies per interessar-vos pels nostres clàssics; ho dic així, en plural, perquè em consta que no és aquesta l'única obra de la literatura medieval catalana que l'editorial que representeu ha volgut traduir al francès.

Reprement allò que deia al començament, aquesta traducció és particularment útil, no solament en els territoris concrets de llengua pròpia francesa, sinó arreu del món.

Moltes gràcies a tots per la vostra atenció!

Joan Martí i Castell